

De prikkel om het anders te doen

IKC Prins Constantijn in Leeuwarden

Geen enkele leraar hoeft overtuigd te worden van het belang van leesbegrip en leesplezier. Maar hoe kom je als team tot een andere aanpak van het leesonderwijs? Hoe overtuig je elkaar? Joanneke Prenger en Maaïke Pulles gingen in gesprek met twee leraren van IKC Prins Constantijn in Leeuwarden. Wat zette hun team in beweging?

“O nlangs stond er een stukje in de krant waarin een oud-leerling van ons werd geïnterviewd die sinds kort het plezier in het lezen van boeken had ontdekt.

Hij vertelde dat er op zijn basisschool niet veel aandacht was geweest voor lezen en dat de leraren koffie dronken tijdens het stillezen. Daar schrok ik wel van en het zette me aan het denken”, begint Mirjam Ferwerda. We praten met haar en collega Alja Smeding over het leesbeleid op hun school en wat hen en het team in beweging zet als het gaat om het vernieuwen van het leesonderwijs.”

Als je zoiets leest, besef je wel weer hoe belangrijk het is dat je zelf ook uitstraalt dat je lezen belangrijk vindt en dus ook zelf meeleest. Ik ben de volgende dag meteen het stilleesmoment anders gaan invullen”, lacht Mirjam.

Zien en horen wat er bij leerlingen speelt. Dat blijkt voor beide leraren de sleutel, ook na de eerste lockdown: “We zagen toen leerlingen afhaken. Ze steunden en kreunden als ik aankondigde dat we gingen lezen. Dat triggert mij dan. Vooral omdat ik zelf al een tijdje niet tevreden was over hoe we bezig waren met lezen. Het draaide te veel om werken in boekjes in plaats

van om ‘echt lezen’”, vertelt Alja. “In groep 3 hebben we daarom sinds kort de methode *Actief leren lezen*, daarin zit veel meer aandacht voor het lezen van boeken dan in de methode die we eerst gebruikten. Nu draait het om de inhoud en het inzicht krijgen in teksten. Dat zie je meteen terug in de groep. Het leesplezier is gigantisch, ze verslinden boeken!”

Maar eerlijk is eerlijk: ook tegenvallende toetsresultaten in het leerlingvolgsysteem zijn zo’n trigger. Mirjam: “De afgelopen jaren hebben we met het team flink ingezet op rekenen. Dat heeft goed uitgepakt voor rekenen, maar zorgde er ook voor dat we minder aandacht hadden voor het lezen. En prompt zie je dan de resultaten achteruitgaan op de DMT, de AVI-en de Cito Begrijpend Lezen-toetsen.” Schoolleider Rita de Groot is dan degene die het onderwerp aanzwengelt en actie onderneemt. “Terwijl je zelf ook wel ziet in je klas dat er leerlingen zijn die moeite hebben met lezen.”

Het draaide te veel om werken in boekjes in plaats van om ‘echt lezen’.

Dat de resultaten aan het teruglopen waren, komt volgens Mirjam en Alja ook door de koers die de school een aantal jaren geleden heeft ingezet. Toen is er namelijk besloten om de methodes voor wereldoriëntatie de deur uit te doen en meer thematisch te gaan werken, waarbij leerlingen vanuit hun eigen interesses gestimuleerd worden om op onderzoek uit te gaan binnen bepaalde thema’s. “Tijdens zo’n thema zijn leerlingen veel en gemotiveerd aan het lezen, maar echt gestructureerd

Mirjam Ferwerda en Alja Smeding (in de stoel) staan beide gedeeltelijk voor de groep op IKC Prins Constantijn: Mirjam voor de middenbouw en Alja voor groep 2-3, en zijn daarnaast respectievelijk gedragsspecialist en taalcoördinator.

hebben we toen niet over het lezen nagedacht”, vertelt Mirjam. “Het was de bedoeling om begrijpend lezen op twee manieren vorm te geven, deels binnen de vakoverstijgende thema’s en deels op basis van *Nieuwsbegrip*-teksten. Maar er zijn geen gezamenlijke afspraken gemaakt over hoe we dat eigenlijk zouden doen, dat integreren van begrijpend lezen in de themalessen. Dan zie je toch dat de aandacht verslapt en iedereen dat op zijn eigen manier probeert te doen.”

Terecht dat schoolleider Rita daarom het lezen weer prominent op de agenda zette. “We zijn als team verplicht op cursus gestuurd om na te denken over dat integreren van lezen in de thema’s, en om meer te leren over de *close reading* aanpak. Eerst zit je daar helemaal niet op te wachten, dan denk je stiekem ‘wat moeten we nu weer’”, bekent Alja, “maar uiteindelijk word je zo wel weer gedwongen om dingen anders te doen.

En dat stimuleert enorm je manier van denken over waarom je bepaalde dingen doet in je leesonderwijs.” “Ik kijk nu bijvoorbeeld ook heel anders naar de Nieuwsbegripteeksten die ik gebruik”, vult Mirjam aan. “Zijn ze rijk genoeg? Welke vragen stel ik aan de leerlingen? Het verbreedt je blik weer.” Beide leraren geven aan dat ze niet zo maar klakkeloos nieuwe aanpakken willen proberen. Mirjam: “Ik ben dan wel kritisch en wil graag weten wat de achterliggende gedachte bij zo’n aanpak is. Waarom is het bijvoorbeeld belangrijk dat ik met leerlingen in gesprek moet gaan over een tekst, wat is het effect daarvan? Het helpt enorm als je weet dat een aanpak bewezen effectief is.”

Zo’n inzicht is eigenlijk al bekend uit onderzoek. Hoe kan het dat die met vertraging de klas binnenkomen? “Het onderwijs is een log systeem”, denkt Alja, “soms doe je jaren hetzelfde, zonder er over na te denken waarom je dat zo doet. En dan heb

je toch een prikkel nodig om er opnieuw naar te kijken. Zo'n verplichte cursus kan dan helpen. En eerlijk: een schoolleider die dat bedenkt ook."

Het helpt enorm als je weet dat een aanpak bewezen effectief is.

Zo'n prikkel gaat niet uit van landelijk tegenvallende resultaten, geven de dames toe. "Nee, als je dat leest, denk je dat die andere scholen wel iets niet goed gedaan zullen hebben. Dat leidt niet tot reflectie op je eigen onderwijs." Toch zou het niet verkeerd zijn om zulke resultaten te bespreken met het team, denkt Alja vanuit haar rol als taalcoördinator. "Ik zou eigenlijk een vaste plek voor actuele inzichten uit het taal-leesonderwijs moeten claimen op de teamvergaderingen." Mirjam bevestigt dat vanuit

haar rol als gedragsspecialist: "Gedrag staat nu gewoon zes keer per jaar op de agenda, dat zou voor taal ook moeten."

Wat heel inspirerend is, is het observeren van collega's. "Als je op een studiemiddag dingen hoort of je ziet een filmpje van een collega die een bepaalde aanpak kiest, word je toch nieuwsgierig. Waarom doen ze het zo?" Open blijven staan voor nieuwe ideeën en inzichten, en altijd blijven onderzoeken hoe het beter kan. "Dat kost tijd en energie, maar als je je leerlingen enthousiast ziet worden en weer echt in teksten ziet duiken, dan is dat het allemaal waard!" ◀◀

Joanneke Prenger is lid van de Taalraad Begrijpend lezen en werkt als curriculumontwikkelaar taal in het basis-onderwijs bij SLO.

Maaïke Pulles is onderzoeker Meertaligheid & Geletterdheid bij NHL Stenden Hogeschool.

Toelichting van de Taalraad

Een aanpak waarbij je de methodes voor wereldoriëntatie loslaat en leerlingen vanuit interesse op onderzoek laat gaan, is een prachtige context om je leesonderwijs in vorm te geven. Je werkt dan immers aan gezamenlijke kennisopbouw en leerlingen zijn gemotiveerd om teksten te lezen. Maar wat je op IKC Prins Constantijn ziet, is dat het ook belangrijk is om gezamenlijk na te denken over je leesaanpak daarbij, want het aanpassen van het leesonderwijs in zo'n nieuwe context gaat niet vanzelf.

De trigger om het leesonderwijs te veranderen zat in de wisselwerking tussen dalende resultaten op leesvaardigheid en de observaties van de leraren. Het is vervolgens de schoolleider die dit ziet en het initiatief neemt. Mooi dat het team dit met enthousiasme oppakt. Geprikkeld worden door een cursus, mooie praktijkvoorbeelden en met elkaar in gesprek gaan over het waarom van bepaalde keuzes: dat blijken goede prikkels om het leesonderwijs anders vorm te gaan geven.